

והרשב"א הקשה מרצנים שנאמר בהם 'ואל תטמאו בהם'. ושמו סבר הריב"מ ששם שונה מפני שהם מינים הטמאים בעצמם לכך נקט הכתוב לשון טומאה בהכניסם אל הגוף.

'במזיד ולא אתרו ביה, בשוגג ולא אתידע ליה'. לא אמר 'אי נמי בשוגג...'. כיון שהכתוב מדבר על שניהם, על המזיד ועל השוגג, כדכתיב ומפשעיהם לכל חטאתם, וכן הוא לפי האמת שמדובר על טומאת מקדש וקדשיו בודון ובשגגה. וגם הקושיא היתה על שני הדברים: במזיד – בר קטלא הוא, בשוגג – בר קרבן (ע' בחדושי הנצי"ב).

*

'לימוד מסכת שבועות מסוגל לירידת גשם' (ספר המדות לר"ג מברסלב, ע' 'שבועה').
אולי מקורו ממה שאמרו (בתענית ח) אין גשמים יורדים אלא בשביל בעלי אמנה. ובלמוד עניני הזהירות כמוצא פי האדם, מתרבים בעלי אמנה. (ר' עוד במובא בב"מ כה:).
ונראה סמך לדבריו מהכתוב בירמיה (כג) 'כי מפני אלה... יבשו וגו'. וכן אמרו שבעוון שבועה רעב בא לעולם. וע' שערי קדושה; בן יהודע להלן לט.

דף ח

'שפיכות דמים נמי היכי דמי, אי במזיד בר קטלא הוא... במזיד ולא אתרו ביה'. נראה פרושו, שאין עדים שהרג, שאם יש עדים אלא שלא התרו – הלא נידון בהכנסה לכיפה כדתנן בסנהדרין פא: והיא עונשו וכפרתו (כ"ג פשוט).

'התם נגעייה דאכפר ליה, וקרבן לאישתרויי בקהל'. בספר באר שבע כתב שצריך לגרוס 'לאישתרויי בקדשים', אבל 'בקהל' אין לו פירוש שהרי אין הקרבן מעכבו מליכנס לפניו מן החומה, שיותר להכנס מיד עם תגלחתו הראשונה. ואם הכוונה להתר תשמיש המטה [ואז יתכן לגרוס 'באהל' במקום 'בקהל'], הלא כבר בלילה שלאחר שבעת הימים מותר בזה. [וכן בא אלי אגרת מארץ ישראל: זכורני כשלמדנו מסכת שבועות בישיבה הגדולה בימי הקדושים אשר בארץ, היינו מגיהים לאשתרויי באכילת קדשים, ממש כדברי מר'].
ויש מי שבאר שאף אם מן הדין מותר בתשמיש בלילה שלאחר שבעת הימים, אבל ודאי לא יעשה כן משום שיהא בעל קרי ולא יוכל למחרת להכניס ידיו לעזרה ליתן עליו מדם האשם ומלוג השמן על בהונותיו, כי יוצרך עוד הערב שמש. על כן שייך לנקוט לשון זו, שהקרבן בא להתירו בתשמיש בפועל (חדושי הגר"ר בענגיס ח"א נג,ה).

וביד יהודה כתב לפרש (עפי"ד רש"י מנחות צא: ד"ה הני מילי) גרסת 'באהל' – שהמכוון על ביאת מקדש. ע"ש ובשו"ת חיים שאל קא, ב. וע"ע במובא במנחות ד).

– האחרונים עמדו על סתירת הסוגיא שבכאן ובמנחות צא: – האם חטאת דמצורע בא רק להתירו או לכפר. ע' שו"ת חתם סופר או"ח קעד; יד יהודה וחדושי בית מאיר כאן; חדושי הגר"ר בענגיס ח"א נג. אגרות משה יו"ד ח"ד כג,ה. וע"ע בספר קדשי שעה.

'ורבי יהודה אמר לך, שהוא מיבעי ליה כי היכי דעביד לפני ולפנים הכי נעביד בהיכל... ורבי יהודה, אי מההיא הוה אמינא ניתי פר ושעיר אחריני ונעביד, קמ"ל'. אין כוונת ר' יהודה שוכפר על הקדש משמעו בהיכל, על הפרוכת – כי אז אין מובן המשך הלשון וכן יעשה לאהל מועד. ועוד, חבירו מוכיח עליו ש'הקדש' הכוונה לפני ולפנים, דכתיב וכלה מכפר את הקדש ואת אהל מועד... אלא כוונתו שלולא המלים על הקדש הייתי מפרש את הכתוב כך: וכפר מטמאות בני ישראל, וכן יעשה – את כל הכתוב בענין, שחיטת פר ושעיר וזריקת הדם – באהל מועד. לכן כתוב וכפר על הקדש... להורות שרק את הכפרה שהיא הזריקה שעל הקדש, אותה יעשה גם באוהל מועד, הרי שהמלים 'על הקדש' באות לציין את מקום זריקת הדם, ולולא מלים אלו היתה משמעות הכתוב שכל העשיות יעשה שוב באהל מועד (משך חכמה אחרי טז, טז).

יש להעיר שמלשון ר"י בן מגאש משמע שפרש כוונת ר' יהודה 'וכפר על הקדש' – הוא ההיכל.

'לא צריכא דאתידע ליה סמוך לשקיעת החמה...' משמע שאם חטא קודם שקיעת החמה – מביא חטאת בו ביום. ואולם הגאון בעל תבואות שור כתב שכשם שאין מקריבין תודה בערב יום הכיפורים לפי שממעט מזמן אכילתה ואין מביאין קדשים לבית הפסול, כמו כן שאר קרבנות הנאכלים אינם קרבים בערב יוה"כ מפני אותו הטעם, הגם שהם חובות שהכפרה תלויה בהם. ולדבריו יקשה מדוע הוצרכו לומר 'סמוך לשקיעת החמה'?

ויש לתרץ לדעתו שכאן אמרו בשיטת רבי שמעון, והוא הלא סובר (בפ"ח דובחים ובפ"ג דמעשר) שאין לחוש להבאת קדשים לבית הפסול, ועל כן לשיטתו הוצרכו לומר שלא הספיק להביאו כי לא נודע לו אלא סמוך לשקיעת החמה (עפ"י אבני נזר או"ח תנט, יח).

(ע"ב) 'אי כתיב 'מחטאתם' – כדקא אמרת, השתא דכתיב לכל חטאתם להנך דאתו לכלל חטאת'. יש לפרש, כיון שאין כתיב 'מחטאתם' כמו 'מטומאתם' 'ומפשעיהם' – הכוונה שמכפר על הפשע הזה עצמו, מה שנעלם ממנו ידיעתו ונגרם החטא בשל כך. ומכאן שהמדובר על זה שהיתה לו ידיעה בתחילה (חדושי ר' מאיר שמחה. ובוה יישב שתי קושיות שהקשו בתוס').

'זכי מאחר שאינו מכפר למה תולה? אמר ר' זירא: לומר שאם מת, מת בלא עון. אמר ליה רבא: אם מת מיתה ממרקת? אלא אמר רבא: להגן עליו מן היסורין'. נראה שגם רבי זירא מודה שמועיל להגן מיסורים, שכן מתפרשת 'תליה' בכל מקום, אלא שמוסיף שמת ללא עון (חדושים ובאורים).

אפשר שנחלקו אם המיתה ממרקת כאן, שהרי לא נודע לו החטא ולא עשה עליו תשובה, והרי אמרו (ביומא פה): שאין מיתה מכפרת ללא תשובה. ורבא סובר שמ"מ כיון שהוא שוגג ואינו יודע – מועילה מיתה למרק. ורק במזיד כשמת מתוך רשעו אינו מתכפר, כדאמר רבא בסנהדרין מז.

אם תאמר, למה לא אמרו שתולה לו כדי שיהא בלא עון עד שיוודע לו. וי"ל שאין מסתבר שייחשב בלא עון באופן זמני, ולכשנודע יחזור העון ויעור.

וא"ת שמא בא לכפר כפרה גמורה בכל משך חייו אם לא יודע לו לעולם. ואם תמצי לומר שאכן זו כוונת רבי זירא, שאם מת הריהו בלא עון משעת הבאת השעיר, ו'תולה' דקאמרינן היינו כפרה בתנאי שלא יודע לו. [ואין לתמוה על לשון 'שאם מת', שכיו"ב מצינו בר"י מגאש (ט). שפירש הנפ"מ בכפרת שעירי הרגלים על מה שמכפרים שעירי ר"ח, בטומאה שאירעה קודם הרגל ומת אחר הרגל קודם ר"ח הבא. הרי שאף שיש משמעות בהקדמת זמן הכפרה, ראה צורך לומר שמת. ויתכן משום שעיקר קביעת

מדרגת הנפש וכפרתה הוא בזמן המות כמוש"כ במי השלוח עה"פ לפתח חטאת רובץ]. אך רבא שהקשה עליו דמיתה ממרקת, משמע שלא סבר כן. ושמה היינו גופיה דאמר רבא שמגנת מן היסורים.

ויותר נראה שמ'לכל חטאתם' משמע שמעווד להביא חטאת, על כן אין במשמע שמכפר רק אם לא יודע. ומ"מ אם תולה עד שיוודע ומת בינתים קרינן ביה 'לכל חטאתם' כיון שראוי היה לחטאת לכשיוודע.

נמצא לפי זה שבאין בה ידיעה בתחילה נתכפר בהחלט בין כשנודע לבסוף (בשעיר החיצון דיוהכ"פ) בין שלא נודע (בשעיר הרגלים), אבל היתה לו ידיעה מתחילה חמור יותר (בכך שידע ונעלם) ואין לו כפרה גמורה עד שיוודע לו או עד שמת.

'...ונפקא מינה להיכא דלא עבד חיצון... ונכפר חיצון אדידיה ואמאי דעביד פנימי? – נפקא מינה לטומאה דאירעה בין זה לזה. ולא אמר כמקודם, נפקא מינה כשלא עשה פנימי – בארו בתוס' שאם אין אלא שעיר אחד יעשו את הפנימי ולא את החיצון. וכבר תמהו האחרונים, הלא אי אפשר לעשות את הפנימי ללא שעיר נוסף לעזאזל שהרי שני השעירים מעכבים זה את זה. ושמה לשון 'אחד' לאו דוקא אלא כלומר מלבד השעיר המשתלח (ע' רש"ש וגליון הש"ס).

ובמצפה איתן חידש שרק כאשר ישנם לשני השעירים, הם מעכבים זא"ו, אבל בדליכא – אינם מעכבים.

ויש להוכיח מדברי הגמרא שאין מקריבים חיצון קודם עבודת היום בפנים, וכמו שכתב הרמב"ם (עבודת יוהכ"פ ה, ג.) 'איל ושעיר המוספין שעשה אותן קדם עבודת היום – אינן כלום'. ולכך כאשר יש רק שעיר אחד אין מקריבים את החיצון שהרי פנימי לא קרב (עפ"י חזון איש או"ח קכו, יד).

ויש שפרשו שזו כוונת התוס', שאם אין לו אלא שעיר אחד הלא אי אפשר להביא החיצון כיון שהפנימי מעכב את החיצון ולא יצויר חיצון קודם פנימי, ולכן גם כשאין אלא שעיר אחד וא"א להגריל – לא יעשו החיצון (עפ"י אבני נזר או"ח תנו, לג. וע"ע חדושים ובאורים).

ע' בפני יהושע (כאן ובדף הקודם) שהמשא-ומתן שבגמרא אינו מוסב רק על דין שמים, איהו קרבן תולה ומגן מן היסורין של חטא פלוני, אלא נפקא מינה בכל זה לענין להקריב של זה בזה, כגון שהשעיר הפנימי אבד והקריב אחר תחתיו, ונמצא, האם ניתן להקריבו כשעיר חיצון, וזה תלוי אם יש כפרה אחת משותפת לשניהם. יעו"ש באורך.

'אמר קרא אחת – כפרה אחת מכפר ואינו מכפר שתי כפרות. אף על פי שמכפר גם על זדון טומאת וקדשיו כדקתני מתניתין, יש לומר שאין נחשב 'שתי כפרות' אלא כשמכפר מה שקרבן אחר מכפר, כמו שכתבו התוס'. [ומטעם זה 'קודש' ו'מקדש' אין נחשבים שתי כפרות, שקרבן אחד לשניהם] (עפ"י תורת חיים).

ובספר ראב"ן פירש באופן אחר – לתרץ קושיא זו – שהנידון בסוגיא זו הוא על כפרת מזיד, והיא 'כפרה אחת', אבל תלייה אינה בכלל 'כפרה'.

דף ט

'סבר לה כר' מאיר דאמר כל השעירין כפרתן שוה. יש מקשים: כיון שלר' ישמעאל אין הבדל לענין חיוב קרבן אם יש לו ידיעה בתחילה אם לאו – אם כן השעיר הפנימי, כשם שמכפר על 'יש בה ואין בה', כמו כן יכפר על 'אין בה ואין בה'?

יש שאמרו שלדעת רבי ישמעאל אכן הפנימי אינו מכפר אלא על זדון טומאת מקדש וקדשיו [כדכתב

ג. שלש כריתות אמורות באוכל קדשים בטומאת הגוף: כל איש אשר יקרב מכל זרעכם אל הקדשים אשר יקדישו בני ישראל לה, וטמאתו עליו – ונכרתה הנפש ההוא מלפני; והנפש אשר תאכל בשר מזבח השלמים אשר לה, וטמאתו עליו – ונכרתה הנפש ההוא מעמיה; ונפש כי תגע בכל טמא בטמאת אדם וגו' ואכל מבשר זבח השלמים אשר לה, ונכרתה הנפש ההוא מעמיה.
 אחת – לכלל, ואחת – לפרט. (פרש"י (וכן נקט הרשב"א והמאירי): לדוננו בדבר שהיה בכלל ('אשר יקרב מכל זרעכם אל הקדשים...'), ויצא מן הכלל ללמד, מה שלמים קדשי מזבח אף כל קדשי מזבח. יצאו קדשי בדק הבית שאין חייבים עליהם משום טומאה. והתוס' פרשו שמדה זו היא כלל ופרט המרוחקין זה מזה, ודנים אותה כמדת 'כלל ופרט וכלל' – בכעין הפרט. והר"י בן מגאש פירש שהפרט בא למעט דם מחיוב טומאה). ואחת – לדברים שאינם נאכלים, כגון עצי מערכה לבונה וקטורת, שאם אכלם בטומאה – חייב. ולרבי שמעון שפוטר, בא ללמד על חטאות הפנימיות, שאם אכלן בטומאה – חייב [שלא כאכילת פיגול שהיה פוטרן רבי שמעון].
 שלש 'טומאות' (וטמאתו עליו) נכתבו עמהם – דלא סגי בלאו הכי.

ד. השוגג באכילת תרומה בטומאה, אין לו כפרה בקרבן, שפרשת 'עולה ויורד' לא נאמרה באכילת תרומה אלא בקדש, כאמור.

ה. קרבן עולה ויורד אמור גם בטומאת אדם שאינה של מגע, כגון שאכל נבלת עוף טהור המטמא בבית הבליעה. (כי יגע למעט שאינו בר מגע; בה – מיעוט נוסף; ואין מיעוט אחר מיעוט אלא לרבות).

דפים ז – ח

ט. מנין ששעיר יום הכפורים הנעשה בפנים מכפר על טומאת מקדש וקדשיו?

נאמר בשעיר הפנימי וכפר על הקדש מטמאות בני ישראל. ודרשו מטמאות – ולא כל טומאות, מה מצינו שחלק הכתוב (להקל, לבוא בעולה ויורד) משאר טומאות – טומאת מקדש וקדשיו. דברי רבי יהודה. רבי שמעון אומר: ממקומו הוא מוכרע; וכפר על הקדש מטמאות... – מטומאות של קדש. ומפשעיהם לכל חטאתם – חטאים דומיא דפשעים, שאינם בני קרבן; יצא זה שיש לו ידיעה תחילה וסוף שכן קרבן הוא [הלכך אפילו לא הספיק להביא קרבנו כגון שגודע לו סמוך לשקיעת החמה של כניסת היום – אין השעיר תולה לו]. מאידך, מלשון לכל חטאתם משמע שמדובר בבני חטאות, וגם משמע שיבואו לידי חטאת בפועל – לומר שהיתה לו ידיעה בתחילה ולא בסוף, ואם יודע לו יביא קרבנו, ותולה לו השעיר עד שיוודע. [ולמה תולה? רבי זירא אמר: שאם מת, מת בלא עוון. ורבא הקשה הלא בכל אופן מיתה ממרקת, והסיק: להגן עליו מן היסורין].

דף ח

י. א. מהי ההלכה המיוחדת הקיימת בכל אחד ממחויבי הקרבנות דלהלן, הנבדלת משאר מחויבי קרבן: מטמא מקדש וקדשיו; עובד ע"ז בשוגג; יולדת; מצורע; נזיר טמא.
 ב. מדוע אי אפשר לפרש את הכתוב בשעיר הפנימי וכפר על הקדש מטמאות בני ישראל ומפשעיהם לכל חטאתם באחת מן הטומאות הללו אלא במטמא מקדש וקדשיו בלבד?

א. טומאת מקדש וקדשיו, וכן יולדת ומצורע יצאו משאר מחויבי קרבן לדון ב'עולה ויורד'.

עובד עבודה זרה – מביא שעירה ואינו מביא כשבה.

נזיר טמא – מביא תורים או בני יונה לחטאת, ולא בהמה (אפילו עשיר).

ב. עבודה זרה – חילקה הכתוב להחמיר ולא להקל, הלכך אין סברא שדוקא היא תתכפר בשעיר הציבור.

יולדת – דכתיב לכל חטאתם ולא לכל טומאותם. ולרבי שמעון שאמר שהיולדת חוטאת מאחר ונשבעת

שלא תיזקק עוד לבעלה – לשיטתו הולך שלמד מן הכתוב במקומו וכפר על הקדש מטמאות... – מטומאות של קדש.

וכן מצורע ונזיר טמא – לכל חטאתם ולא לכל טומאותם. וקרוב המצורע – לא לכפרה בא אלא להתירו

בקהל / בקדשים. וכן קרבן הנזיר לא בא על חטא. ולרבי אלעזר הקפר שאמר: נזיר – חוטא הוא, יש

לומר שיסבור כר"ש שלמד ממקומו כדלעיל.

יא. מנין ששעיר החיצון ושעיר הפנימי אינם מכפרים על אותו דבר, והלא הוקשו בכתוב אהדדי?

נאמר בשעיר הפנימי וכפר אהרן על קרנתיו אחת בשנה מדם חטאת הכפרים – כפרה אחת מכפר ולא

שתי כפרות. מכאן ששעיר הפנימי אינו מכפר גם על מה שמכפר החיצון. ומדכתיב אחת בשנה יכפר (כ"ה

לפרש"י) משמע, כפרה זו לא תהא אלא אחת בשנה – ומכאן שאין השעיר החיצון מכפר גם על מה שמכפר

הפנימי.

דפים ט – י

יב. על מה מכפרים שעירי ראשי חדשים ושעירי הרגלים, ומנין?

כאמור לעיל (ב). נחלקו התנאים במשנתנו על כפרת שעירי הרגלים וראשי חדשים; –

לרבי יהודה, שעירי הרגלים וראשי חדשים מכפרים על טומאת מקדש וקדשיו שאין בה ידיעה לא בתחילה

ולא בסוף. נאמר בשעיר ראש חדש: ושעיר עזים אחד לחטאת לה' – חטא שאין מכיר בו אלא ה'.

ובטומאת מקדש וקדשיו מדבר ולא בשאר עבירות, בדומה לשעיר המוספים של יום הכפורים – שהרי

שניהם באים בזמן קבוע (תנא דבי ר' ישמעאל). ושעירי הרגלים הוקשו לשעיר ראש חדש (ושעיר. ואף אותם

שלא נאמר ו' שוים הם משום הקש הקרבנות להדדי או מפני שגילה הכתוב באחד. ע' בראשונים).

בכלל זה חטא שסופו ליודע (כגון שראוהו אחרים שנטמא ונכנס למקדש).

ישנה גירסה הפוכה, שחטא שסופו ליודע אינו מתכפר בהם (ער"ה, ר"י מגאש ורשב"א).

הרמב"ם השמיט זאת. ובלקוטי הלכות פירש משום שאין בדבר נפקותא לדינא כל כך.

לדברי רבי שמעון (אליבא דת"ק), שעירי ראשי חדשים מכפרים על הטהור שאכל את הטמא – גזרה שוה

עון העדה ועון הקדשים האמורים בשעיר ראש חדש שביום חנוכת המשכן ובציץ – ושעירי הרגלים על

טומאת הגוף כשאין בה ידיעה לא בתחילה ולא בסוף. ושעיר – הוקשו שעירי הרגלים לשעיר ראש חדש

המכפר בענין קודש. ואי אפשר שיכפרו על אותו דבר ממש, שנתמעט מואתה נתן לכם לכפר על עון

העדה. וכן א"א שיכפרו על מה שמכפר שעיר יוהכ"פ שכבר נתמעט שהוא לבדו מכפר.

רבי שמעון בן יהודה אומר משמו: שעירי ר"ח מכפרים על הטהור שאכל את הטמא (לשאת את עון העדה

– עוון אחד). מוסיף עליהם של רגלים שמכפרים על טהור שאכל את הטמא ועל טומאת הגוף שאין בה

ידיעה בתחילה ולא בסוף. (אותה – לא משמע לו למעט אחר, שכן דרך המקרא לכתוב. ריטב"א).